

Tisková zpráva

Postoje české veřejnosti k potravinovému odpadu – Potraviný 2022

- ⊙ Nejčastěji (82 %) respondenti souhlasí s výrokem, „když připravuji jídlo, dbám na to, abych využil vše, co lze“.
- ⊙ Více než tři pětiny (62 %) lidí vyjádřily souhlas s výrokem, „mám špatné svědomí, když plýtvám jídlem“.
- ⊙ Podle nadpoloviční většiny (53 %) dotázaných „potravinový odpad nepředstavuje problém pro životní prostředí, protože je biologicky rozložitelný“, s tím naopak nesouhlasí 24 % dotázaných.
- ⊙ Srovnatelný podíl souhlasných a nesouhlasných odpovědí byl zaznamenán u výroku, „když v obchodech vidím, že je něco ve slevě, tak toho často nakoupím více, než jsem zamýšlel“ (40 % souhlas, 37 % nesouhlas).
- ⊙ Pro dvě třetiny (66 %) je rozhodujícím faktorem, zda jídlo vyhodit či nevyhodit, vzhled či zápach konkrétní potraviny.

Zpracovala:
Radka Hanzlová
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Tel.: 210 310 587; e-mail: radka.hanzlova@soc.cas.cz

V rámci speciálního výzkumu Potraviný 2022 CVVM SOÚ AV ČR zjišťovalo postoje české veřejnosti k potravinovému odpadu (anglicky „food waste“). Respondentům bylo předloženo 22 výroků vztahujících se k různým dimenzím potravinového odpadu, u kterých měli na pětibodové škále rozhodnout, do jaké míry s nimi souhlasí či nesouhlasí. Znění jednotlivých výroků a jejich rozdělení do dimenzí vychází z již realizovaných zahraničních studií na toto téma, např. Djekic et al. (2019)¹, Flanagan & Priyadarshini (2021)², Richter (2017)³.

Výroky byly kategorizovány do následujících pěti dimenzí: etická, environmentální, nákupní chování, příprava jídla a vliv data spotřeby, přičemž v rámci výzkumu byly respondentům předloženy pouze samotné výroky a jejich pořadí bylo náhodné. Výsledek zobrazuje graf 1 a tabulka 1.

Před interpretací výsledků je vhodné upozornit, že vzhledem ke znění jednotlivých výroků vždy neplatí, že souhlas s daným výrokem znamená pozitivnější postoj k potravinovému odpadu, respektive jeho dané dimenzi. V některých případech je tomu přesně naopak a někdy nelze jasně rozhodnout, zda u daného výroku je „správný“ souhlas či nesouhlas.

Jak můžeme vidět z výsledků zobrazených v grafu 1, ke všem výročkům zastávají respondenti jednoznačný názor (souhlas či nesouhlas), neboť neutrální variantu („ani souhlas, ani nesouhlas“) vždy vybral relativně malý podíl dotázaných (pohybující se od 12 do 24 % u jednotlivých výroků) a pouze naprostá menšina respondentů nemá na dané výroky žádný názor a volí odpověď „nevím“ (od 1 do 7 % u jednotlivých výroků).

Nejvíce respondentů, konkrétně více než čtyři pětiny (82 %), souhlasí s výrokem, „když připravuji jídlo, dbám na to, abych využil vše, co lze“. Necelé tři čtvrtiny (74 %) dotázaných vyjádřily souhlas s myšlenkou, že „je lepší jídlo vyhodit,

¹ Djekic, I., Miloradovic, Z., Djekic, S., & Tomasevic, I. (2019). Household food waste in Serbia – Attitudes, quantities and global warming potential. *Journal of Cleaner Production*, 229, 44–52. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.04.400>

² Flanagan, A., & Priyadarshini, A. (2021). A study of consumer behaviour towards food-waste in Ireland: Attitudes, quantities and global warming potentials. *Journal of Environmental Management*, 284, 112046. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2021.112046>

³ Richter, B. (2017). Knowledge and perception of food waste among German consumers. *Journal of Cleaner Production*, 166, 641–648. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.08.009>

než riskovat, že sním jídlo, které je zdravotně závadné, a onemocním“. Přibližně dvě třetiny oslovených souhlasí s tím, že „to, co zbyde, sním do druhého dne“ (68 %), že „se rozhoduji, které jídlo vyhodit, podle jeho vzhledu/zápachu“ (66 %) a že „balení potravin je pro životní prostředí větším problémem než plýtvání jídlem“ (63 %).

Přibližně tři pětiny dotázaných se souhlasně vyjádřily k výrokům, „mám špatné svědomí, když plýtvám jídlem“ a „pokud po uvaření něco zbyde, zamrazím to pro pozdější použití“ (shodně 62 %) a také souhlasí s tím, že „množství jídla, kterým se plýtvá, mě znepokojuje, protože k jeho produkci, zpracování, balení a přepravě je potřeba spousta zdrojů“ a „znepokojují mě výdaje za potraviny, které vyhazuji“ (shodně 59 %).

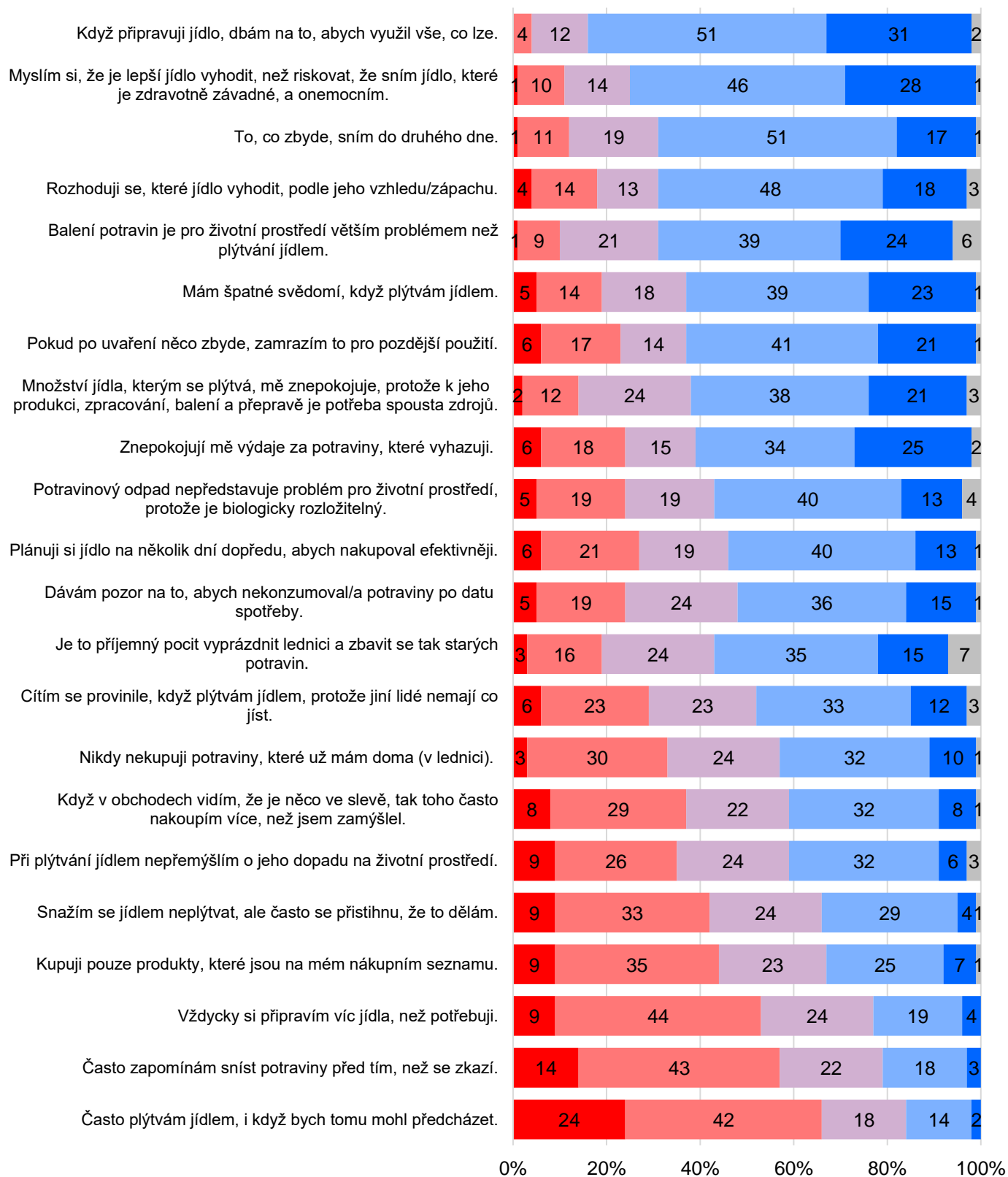
Polovina a více respondentů dále souhlasí s výroky, „potravinový odpad nepředstavuje problém pro životní prostředí, protože je biologicky rozložitelný“ a „plánuji si jídlo na několik dní dopředu, abych nakupoval efektivněji“ (shodně 53 %), „dávám pozor na to, abych nekonsumoval potraviny po datu spotřeby“ (51 %) a „je to příjemný pocit vyprázdnit lednici a zbavit se tak starých potravin“ (50 %).

V případě výroků „cítím se provinile, když plýtvám jídlem, protože jiní lidé nemají co jíst“ a „nikdy nekupuji potraviny, které už mám doma (v lednici)“ ještě převážil souhlas nad nesouhlasem, konkrétně v případě pocitu provinění souhlasilo 45 % respondentů a 29 % nesouhlasilo, v případě nenakupování potravin, které již doma mám, souhlasilo 42 % respondentů a 33 % nesouhlasilo.

Srovnatelný podíl souhlasných a nesouhlasných odpovědí byl zaznamenán u výroků, „když v obchodech vidím, že je něco ve slevě, tak toho často nakoupím více, než jsem zamýšlel“ (40 % souhlas, 37 % nesouhlas) a „při plýtvání jídlem nepřemýšlím o jeho dopadu na životní prostředí“ (38 % souhlas, 35 % nesouhlas).

U zbývajících pěti výroků převažovaly nesouhlasné odpovědi, které však lze označit za „správné“ či „žádoucí“ vzhledem k problematice potravinového odpadu. Konkrétně přibližně třetina souhlasí a více než dvě pětiny nesouhlasí s výroky, „snažím se jídlem neplýtvat, ale často se přistihnu, že to dělám“ (33 % souhlas ku 42 % nesouhlas) a „kupuji pouze produkty, které jsou na mém nákupním seznamu“ (32 % souhlas ku 44 % nesouhlas), přičemž u tohoto výroku neplatí, že nesouhlas značí pozitivnější postoj. Nadpoloviční většina dotázaných vyjádřila nesouhlas s výroky, „vždycky si připravím víc jídla, než potřebuji“ (23 % souhlas ku 53 % nesouhlas) a „často zapomínám sníst potraviny před tím, než se zkazí“ (21 % souhlas ku 57 % nesouhlas). Jednoznačně nejvíce respondentů (66 %) nesouhlasí s tím, že „často plýtvám jídlem, i když bych tomu mohl předcházet“. S tímto výrokem souhlasí 16 % dotázaných.

Graf 1: Souhlas/nesouhlas s výroky (%)

■ rozhodně nesouhlasí ■ nesouhlasí ■ ani souhlasí, ani nesouhlasí ■ souhlasí ■ rozhodně souhlasí ■ neví

Pozn.: Položky v tabulce jsou seřazeny sestupně podle podílu souhlasu (součet odpovědí „souhlasí“ a „rozhodně souhlasí“).

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 14. 7. – 4. 9. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor

Tabulka 1 zobrazuje dimenze potravinového odpadu a k nim náležející výroky včetně průměrné hodnoty jejich odpovědí. Z výsledků (graf 1 a tabulka 1) můžeme obecně konstatovat, že žádnou z dimenzí potravinového odpadu nelze označit jako nejdůležitější pro české respondenty, jelikož rozložení odpovědí jakožto i průměrné hodnoty jsou z hlediska pořadí rozloženy rovnoměrně. Nejnižší průměrná hodnota (2,30) znamenající silnější nesouhlas byla zaznamenána u položky z etické dimenze „často plýtvám jídlem, i když bych tomu mohl předcházet“, nicméně nesouhlas s touto položkou je co se týká pozitivnějších postojů k potravinovému odpadu žádoucí. Naopak nejvyšší průměrnou hodnotu (4,10) má výrok „když připravuji jídlo, dbám na to, abych využil vše, co lze“, což odpovídá kategorii 4 na škále odpovědí (bod znamenající „souhlasím“), kterou zvolila nadpoloviční většina (51 %) dotázaných. Průměrné hodnoty mezi všemi výroky se pohybují od 2,30 do 4,10, což z hlediska kategorií na odpovědní škále znamená odpovědi „nesouhlasí“ (2), „ani souhlasí, ani nesouhlasí“ (3) a „souhlasí“ (4).

Tabulka 1: Postoje české veřejnosti k potravinovému odpadu dle dimenzí (průměr)

Dimenze	Výrok	Průměr (1 – 5)
Etická	Mám špatné svědomí, když plýtvám jídlem.	3,61
	Cítím se provinile, když plýtvám jídlem, protože jiní lidé nemají co jíst.	3,23
	Snažím se jídlem neplýtvat, ale často se přistihnu, že to dělám.	2,86
	Často plýtvám jídlem, i když bych tomu mohl předcházet.	2,30
Environmentální	Při plýtvání jídlem nepřemýšlím o jeho dopadu na životní prostředí.	3,01
	Potravinový odpad nepředstavuje problém pro životní prostředí, protože je biologicky rozložitelný.	3,37
	Balení potravin je pro životní prostředí větším problémem než plýtvání jídlem.	3,81
	Množství jídla, kterým se plýtvá, mě znepokojuje, protože k jeho produkci, zpracování, balení a přepravě je potřeba spousta zdrojů.	3,66
Nákupní chování	Kupuji pouze produkty, které jsou na mém nákupním seznamu.	2,84
	Plánuji si jídlo na několik dní dopředu, abych nakupoval efektivněji.	3,31
	Když v obchodech vidím, že je něco ve slevě, tak toho často nakoupím více, než jsem zamýšlel.	3,03
	Nikdy nekupuji potraviny, které už mám doma (v lednici).	3,16
	Znepokojují mě výdaje za potraviny, které vyhadzuji.	3,54
Příprava jídla	Když připravuji jídlo, dbám na to, abych využil vše, co lze.	4,10
	Pokud po uvaření něco zbyde, zamrazím to pro pozdější použití.	3,54
	To, co zbyde, sním do druhého dne.	3,73
	Vždycky si připravím víc jídla, než potřebuji.	2,65
Vliv data spotřeby	Rozhoduji se, které jídlo vyhodit, podle jeho vzhledu/zápachu.	3,65
	Dávám pozor na to, abych nekonzumoval/a potraviny po datu spotřeby.	3,39
	Myslím si, že je lepší jídlo vyhodit, než riskovat, že sním jídlo, které je zdravotně závadné, a onemocním.	3,89
	Často zapomínám sníst potraviny před tím, než se zkazí.	2,53
	Je to příjemný pocit vyprázdnit lednici a zbavit se tak starých potravin.	3,48

Pozn.: Průměr na pětibodové škále od 1 „rozhodně nesouhlasím“ do 5 „rozhodně souhlasím“. Vyšší hodnota znamená silnější souhlas.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 14. 7. – 4. 9. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor

Detailnější analýza z pohledu sociodemografických charakteristik ukázala na některé zajímavé rozdíly. Z hlediska pohlaví se dá naprosto jednoznačně konstatovat, že ženy zastávají pozitivnější postoj k potravinovému odpadu (tzn. že téma potravinového odpadu více řeší, zamýšlí se nad ním, snaží se mu předcházet, apod.), když u příslušných položek častěji uváděly souhlas, respektive nesouhlas dle znění položky. V případě věku lze sledovat určitý generační rozkol, a to zejména u položek z dimenze nákupní chování a příprava jídla. S výroky tvořící dimenzi nákupní chování častěji souhlasí lidé starší 65 let, zatímco nesouhlas častěji vyjádřili dotázaní do 29 let. Starší lidé se tak častěji snaží

předcházet plýtvání potravinami již ve fázi jejich nákupu nebo přípravy. Co se týká dimenze přípravy jídla, tak se dvěma výroky týkajícími se zbytků jídla (zamražení či sněžení do druhého dne) častěji souhlasí lidé starší 55 let. Lidé starší 65 let dále častěji nesouhlasí s výroky z etické dimenze, konkrétně „snažím se jídlem neplýtvat, ale často se přistihnu, že to dělám“ a „často plýtvám jídlem, i když bych tomu mohl předcházet“, přičemž s těmito dvěma výroky naopak častěji souhlasí v případě prvně zmiňovaného lidé ve věkové kategorii 20 až 39 let, v případě druhého pak lidé do 29 let věku. Totéž platí i pro výrok, „rozhoduji se, co vyhodit, podle vzhledu/zápachu“ z dimenze vlivu data spotřeby. V případě nejvyššího dosaženého vzdělání nebyly zaznamenány výrazné rozdíly, vyjma toho, že vysokoškolsky vzdělaní jedinci častěji souhlasí s výroky, „mám špatné svědomí, když plýtvám jídlem“ a „znepokojují mě výdaje za potraviny, které vyhazují“, naopak častěji nesouhlasí s dvěma položkami z environmentální dimenze, jmenovitě „při plýtvání jídlem nepřemýšlím o jeho dopadu na životní prostředí“ a „potravinový odpad nepředstavuje problém pro životní prostředí, protože je biologicky rozložitelný“.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Potraviny 2022</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Strategie AV21 „Potraviny pro budoucnost“</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>14. 7. – 4. 9. 2022</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Vážení dat:</i>	<i>Vzdělání X NUTS 2, věk X NUTS 2, pohlaví X kraj, velikost místa bydliště X věk, vzdělání X věk</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr a vážení dat:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>821</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>73</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem – dotazování CAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PL_126</i>
<i>Kód zprávy:</i>	<i>OR221020</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>20. října 2022</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Radka Hanzlová</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různě velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOU AV ČR splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

„Aktivita byla podpořena Strategii Akademie věd AV21 v rámci výzkumného programu „Potraviny pro budoucnost“.
<http://www.potravinav21.cz/>